

DERS-3

-REOLOJİ-

VİSKOZİTE VE AKIŞ TIPLERİ

Reoloji

- Yunanca'da “*rheos*” akış demektir. Yunan filozofu Heraclitus reolojiyi “*panta rei*” – akan herşey olarak tanımlamıştır.
- Bir maddenin bir zorlayıcı kuvvet karşısında deformasyonuna ve akışına neden olan mekanik özelliklerini, yani reolojik özelliklerini inceleyen bir disiplindir.
- Akışkan reolojisi genellikle farklı ürünlerin konsistensleriyle tanımlanır.
  - Viskozite, Elastiklik

Reoloji

- Reolojik özellikler, maddenin yoğunluk, porozite ve nem içeriği gibi diğer bazı özellikleriyle karşılıklı ilişki içindedir.
- Reolojik veriler, ürün kalitesinin değerlendirilmesinde, mühendislik hesaplamalarında ve proses tasarımında gereklidir.

Reoloji

Deformasyon

Akış

Elastik

Inelastik

Plastik

Viskoz

Hookean

Non-
Hookean

Visko-
elastik

Visko-
plastik

Non-
Bingham

Bingham

Newtonian

Non-
Newtonian

- Sıvılar genellikle akış özelliği gösterirler ve içinde bulunduğu kabın Őeklini alırlar.
- Bir sıvının akabilme özelliği viskozite özelliğinden kaynaklanır.

Viskozite- Gıda endüstrisi açısından önemi

- Gıda işletmelerinde, işlenecek akışkanın viskozitesi uygun ekipman seçimi için gereklidir.
  - Pompalar, ekstruderler, karıştırıcılar
- Ürünün viskozitesi, ısı uygulaması, soğutma, homojenizasyon, konsantrasyon, endüstriyel fermentasyon gibi uygulamalarla büyük ölçüde değişebilir.
  - Viskozitedeki değişimler, bu işlemlerin tasarımında önemlidir.

Viskozite- Gıda endüstrisi açısından önemi

- Burada pompanın işlevi akışkan içindeki iç dirence ve akışkanla boru duvarları arasındaki sürtünme direncine karşı enerji üretmektir.
- Enerji inputunu etkileyen faktörler, gerekli basınç, volumetrik akış hızı ve akışkanın viskozitesinin ve sürtünme kuvvetinin büyüklüğüdür.
- Akışkanın viskozitesi artarken, sürtünme kuvveti de artar ve daha fazla enerjiye gereksinim duyulur.
- Oluşan bu sürtünme kuvvetine ek olarak, akışkanın viskozitesi pompanın, pastörizörün ve şişeleme ekipmanının seçiminde etkili olabilir.

Farklı sistemlerde viskozite birimleri

Sistem	Kayma gerilimi (Shear stress)	Kayma oranı (Shear rate)	Dinamik viskozite
SI	N m^{-2}	s^{-1}	N s m^{-2} (ya da poiseuille (PI)) ya da Pa.s
cgs	dyn cm^{-2}	s^{-1}	dyn s cm^{-2} (ya da poise P)
Imperial	lbf ft^{-2}	s^{-1}	lbf s ft^{-2}

Literatürde SI sistem kabul edilir. Ancak, poise (P) ya da centipoise (cP) da hala kullanılmaktadır.

$$1 \text{ P} = 1 \text{ dyn s cm}^{-2} = 10^{-5} \text{Ns} / 10^{-4} \text{m}^2 = 10^{-1} \text{ PI}$$

$$\text{Diğer bir ifade şekli } 1 \text{ mPa.s} = 10^{-3} \text{PI (N.s.m}^{-2}) = 1 \text{ cP}$$

Viskozite

- Sıcaklık etkisi- Viskozite sıcaklıkla değişir.
  - Akışkanların viskozitesi üzerine sıcaklığın etkisindeki farklılık moleküler yapının farklı olmasından kaynaklanır.
  - Birçok sıvının viskozitesi sıcaklık arttıkça azalır.
    - Sıcaklık arttıkça moleküller arasındaki kohesif kuvvetler azalır ve akış serbest hale gelir.
- Basınç etkisi- Birçok sıvıda viskozite, 10134 MPa'lık bir basınca kadar değişmez.
  - 10134 MPa'ın üstündeki basınç uygulamalarında, vizkozite basınç arttıkça artar.

Dinamik X Kinematik Viskozite

■ Dinamik viskozite:

- Dinamik viskozite = kayma gerilimi / kayma oranı
- Kayma hareketine karşı akışkan katmanlarının gösterdiği direnci ifade eder.

■ Kinematik vizkozite:

- Dinamik viskozitenin akışkanın yoğunluğuna oranıdır.

$$\nu = \frac{\mu}{\rho}$$

Birimi “stoke” (cm²/s) ya da m²/s

- Newtonsal olmayan akışkanlar için genelde uygun değildir.

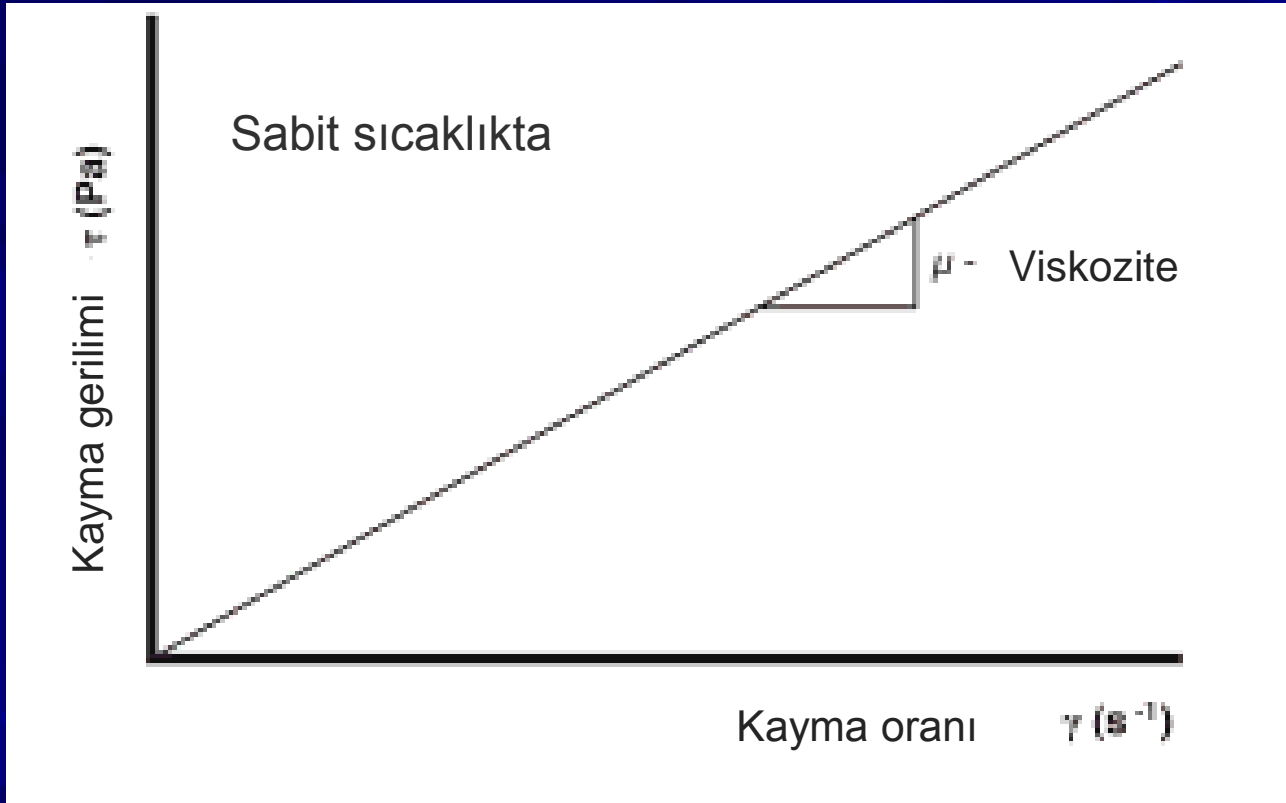
Akış Tipleri

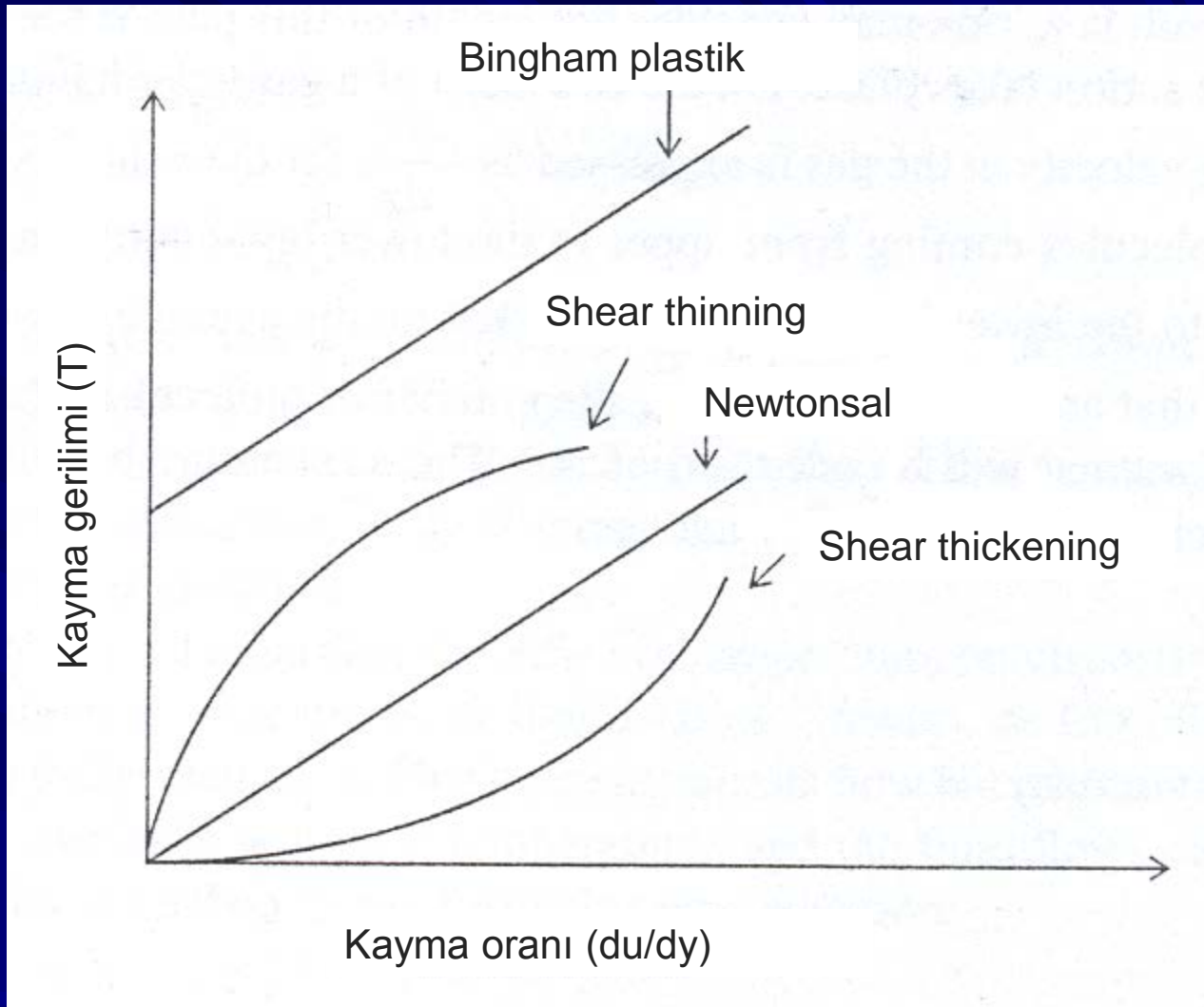
- Akış karakterlerine göre akışkanlar 3 gruba ayrılırlar;
  - Newtonsal (Newtonian) akışkanlar
  - Newtonsal olmayan (Non-Newtonian) akışkanlar, zamandan bağımsız
  - Newtonsal olmayan (Non-Newtonian) akışkanlar, zamana bağımlı

Newtonsal akışkanlar

- Newton'un viskozite kanuna uyan akışkanlardır.
- Newtonsal akışkanlarda, kayma gerilimi ve kayma oranı grafiğinde eğrinin eğimi, yani viskozite, sabittir ve kayma oranından bağımsızdır.
- Gazlar, sıvı yağlar, su ve %90'dan daha fazla su içeren sıvılar Newtonsal akış davranışı sergilerler.
  - Süt, çay, kahve, bira, gazlı içecekler, meyve suları vb.
- Ancak gıda endüstrisi için önem taşıyan akışkanların büyük bir bölümü Newtonsal akış davranışı göstermezler.

Sabit sıcaklıkta Newtonsal bir sıvının viskozitesi

Kayma oranı ve kayma gerilimine göre çizilen grafikte eğrinin eğimi Newtonsal olmayan akışkanlar için sabit değildir.